

EN GAMMEL UDSTEDSBESTYRER FORTÆLLER

Ved Andr. Lund-Drosvad

Tidligere udstedsbestyrer Hans Nielsen, Tassiussak, fyldte 70 år den 25. januar. Jeg benyttede i den anledning lejligheden til en lille snak med ham, da jeg traf ham i sønnen handelsforvalter Ole Nielsens hjem ved Prøven, hvor han i øjeblikket overvintrer. Han bor ellers stadig ved Tassiussak, hvor han har sit hus og har levet størsteparten af sit liv.

– Hvornår kom du egentlig til Tassiussak, Hans?

– I 1898, da min far Søren Nielsen blev flyttet derop fra Kitsigssuak for at afløse en anden dansk udstedsbestyrer Julius Jensen. Far var allerede kommet til Grønland som ung bødkersvend først i firserne og havde under sit ophold i Ritenbenk giftet sig med min mor, Dorthé, der var datter af den islandske fartøjsfører Pjettursson og hans grønlandske kone. Da far kørte hende hjem efter brylluppet, havde det sneet så stærkt, at han måtte spænde sælskind ud mellem mederne for at få slæden til at bære dem oppe.

Jeg husker ganske tydeligt, da vi kom til Tassiussak i juli måned, fordi der trods årstiden blæste en kraftig sydvest og det derfor var godt at komme i land. Inde i stranden stod to kvinder, som hjalp os at bære vore mest nødvendige ting i hus. De var begge to tjenerinder hos Julius Jensen, og jeg husker endnu, at den ene hed Benigne Bidstrup og var medlem af en anden dansk-grønlandsk familie, der stadig har efterkommere ved Tassiussak.

Om natten, medens vi sov dejligt, blev vi vækket ved, at pladsens storfanger Robert Jensen kom hjem med en hvalros, han havde harpuneret. Måske husker jeg særligt den begivenhed, fordi det viste sig, at jeg havde et navn til fælles med ham, og at han derfor som fangstpart og velkomstgave tildelte mig hele bagkroppen af det store dyr.

Sammen med os flyttede iøvrigt min morbror, det senere landsrådsmedlem Johannes Pjettursson, op til Tassiussak og ligeledes den da unge overkateket Tobias Heilmann, som forblev ved Tassiussak hele sit liv og stiftede familie der. Da der ikke var hus til nogen af dem, var noget af det første far foretog sig, at lade et opføre, hvor

de foreløbig kunne bo sammen. Siden var det iøvrigt også far, der forestod opførelsen af den kirke i Tassiussak, som Tobias kom til at prædike i. Far fik vist 100 kr. for det og det kan næppe siges at være for meget, da den stod, til den ved uforsigtighed nedbrændte engang i trediveerne. Far var meget duelig til al slags håndværk og om vinteren havde han tit en høvlebænk inde i stuen, så han kunne adsprede sig i sin ensomhed ved at lave, hvad vi havde brug for af husgeråd.

Noget af det første far ellers foretog sig, da vi var kommet i orden, var at købe sig et godt spand hunde af den navnkundige bjørnejæger Simon Simonsen, som den gang var kendt over hele Grønland under sit øgenavn Itue. Han havde i sine velmagtsdage, hvor det hændte at han skød over 20 bjørne på et år, en tredive-fyrre førsteklases slædehunde liggende omkring sin bolig, så der altid var friske at skifte ud med. Der var derfor nok at vælge ud af, og far blev ikke snydt ved den handel.

Tobias Heilmann, der som overkateket skulle berejse sit distrikt, købte sig også snart et spand hunde. Men hans løn var lille, og desuden var han fra Godthåb, hvor man ikke kørte i slæde, så i første omgang var, hvad han fik skrabt sammen, ikke ret meget bevendt. De var dog gode nok til at drive fangst med, og både han og min morbror, hvilken sidste væsentlig var fulgt med os, fordi han havde hørt rygter om de gode fangstmuligheder i Upernaviks norddistrikt, fik snart syn for sagen, at her var de kommet til en egn, hvor der var nok af både hvidhvaler, narhvaler, klapmydser, remmesæler og andre store værdifulde fangstdyr.

Selv om jeg den gang kun var et barn, har jeg aldrig kunnet glemme når Simon (Itue) og hans bror Markus Johansen (Nakorssuak) kom ned og solgte skindet fra deres bjørnejagter. Simon boede den gang ved Kuk og Markus ved den senere nedlagte boplads Mernok. Disse steder var den gang de nordligste bopladser i dansk Vestgrønland. Derfra foretog de to brødre deres lange jagtrejser helt op til Melvillebugten, hvor bjørnene levede i delvis fred og derfor gik i hi og også fødte deres unger ved bræerne øst og nord for Djævelens Tommel. Det hændte, at de skød flere bjørne samme dag, og da de sjældent fulgtes ad, hængte der næsten altid friske bjørneskind fra en af dem i den dertil indrettede galge ved Tassiussak, hvor de blev tørret og bleget, efter at de var vasket. I et hjørne af pakhuset havde vi hver vinter en forsvarlig dyng bjørnebove og -køller, som vi havde fået som gaver. Når de kom med sådan en bjørnekølle, gav far dem altid en halv flaske snaps til gengæld, og da det var noget, som dengang ikke kunne købes i butikken og som tilmed kun de danske kunne bestille i begrænset mængde, blev de altid meget glade både for og af sådan en flaske. Simon larmede svært, hvorimod Markus hørte til de stille selv i bedugget stand.

Når de havde haft en særlig heldig bjørnejagt hændte det, at de kørte helt ned til Upernavik på gæsteri og for at give gaver til deres gode ven, distriktets mangeårige bestyrer Kraul. For os unge mennesker var det en stor oplevelse at se disse storfan-

Fhv. udstedsbestyrer Hans Nielsen med børn, svigerbørn og børnebørn foran sit hus i Tassiussak.

gere og glimrende kuske passere Tassiussak med deres pragtfulde hundespand og med de lange slæder fuldlastede med kød og bjørneskind.

Umiddelbart efter at Mylius Erichsen, Knud Rasmussen og Harald Moltke i 1902–03 havde gennemført deres rejse til Kap York og overvintret dér, begyndte Itue og Nakorssuak og deres slægt, samt min senere svigerfar, Abel Danielsen (Ablersuak) at oprette nye bopladser stadig længere nordover. Således opstod Kitorssak, Ituvssalik, Nugssuak, Ikermiut og Igdlulik og efter 1924 desuden Karusalik og Kuvdlorssuak, hvor Simons søn Kalesuak som den første tog land nord for Holms Ø. Ved alle disse steder var der i begyndelsen så mange sæler, hvidfisk og narhvaler, at en mand kunne fange alt, hvad han ville og gardere sig for den lange mørketid med store kød- og spækdepoter. Edderfugleæg kunne der også den gang samles i tusindvis af. Dem nedkulede man i juni i stendepoter ude på selve rugeøerne, men først om vinteren kørte man dem hjem. Så var de så hårdtfrosne, at de kunne transporteres uden at

gå itu. De smagte dejligt, når man tøde dem så meget op ved sine hænder varme, at man kunne pille skallen af og skære dem i skiver. Navnlig var blommen en delikatesse, da den aldrig blev helt hård.

Da jeg var 16 år gammel, fik jeg selv mit første hvidfiskegarn og fangede straks godt i det. Skønt min far var dansker satte jeg fangerlivet over alt andet. Den gang kostede et sælskind kun 45 øre. Nu koster et pænt sælskind, som er godt tilberedt, derimod 27 kroner. Når man tænker tilbage og drager sammenligning, kan man kun forbauses over den store forskel. Også når man tænker på livet i sin helhed er der jo sket en stor forandring. Nu hjælpes menneskene, når de bliver gamle. Sådan var det ikke den gang, da var det trist at blive aflægs, hvis man ikke havde sønner eller yngre fangere i sin slægt. Men hvis man prøver på at forestille sig, at de storfangere, hvis navn jeg har nævnt, havde haft mulighed for at sælge deres bytte til nutidens priser, hvad havde de mon så ikke fået udbetalt i kontanter. Selv om man den gang kun anvendte kajaker og konebåde og grønlandske våben og grejer, fangede man rigeligt, når disse ting blev anvendt med dygtighed og forstand.

Den gang var der ikke større forskel på fangst- og levemåden i Upernaviks nord-distrikt og i Thuleområdet, opdagede vi, da nogle Kap Yorkere fulgte med Mylius Erichsen og hans fæller på deres sydrejse. Det var jo første gang i al den tid, der huskedes, at de to frændefolk traf hinanden, da man fra begge sider nok havde vidst om de andres eksistens, men kun i sagnagtig form, der fremstillede de ukendte naboer som meget fjendtlige. Klæderne derimod var jo helt anderledes. Hvor de gik med hvide bjørneskinsbukser og pelse af blåræve, gik vi med sælskinsbenklæder og pelse af renskind. Og siden opdagede vi, at der var endnu større forskel i kvindernes dragter.

Jeg mindes iøvrigt, at en af de Kap Yorkere, som var med herved, hed Sigdlu, og at han havde lastet sin slæde med 75 narhvalstænder. Disse mange hvaler påstod han at have fanget på et eneste år. Desværre husker jeg ikke, hvad de vejede og heller ikke, hvad han fik for dem.

Hvis grønlænderne i vore dage anvendte deres penge noget fornuftigere og navnlig ikke brugte så mange af dem til drikkevarer, ville de nu også kunne have stor nytte af deres indtjeningsmuligheder. I den første tid, jeg kan huske, kostede et sælskrot ikke over 25 øre, som giveren efterhånden fik i fragt. Da du kom her op i 1925, kostede et sælskrot 1 krone, og vi jamrede os, da vi noget senere skulle betale 1 krone og 25 øre. Nu får man fra 30 til 50 kroner for et sælskrot på sygehuset eller alderdomshjemmet alt efter størrelsen. Jeg ved godt, at mange af mine landsmænd ikke vil synes om, at jeg nævner spiritussen i en sådan forbindelse, men da den virkelig ofte ødelægger ikke alene, hvad en mand har tjent, men i nogle tilfælde også hans egen tilværelse, betænker jeg mig ikke på at hævde mit synspunkt.

Om priserne, da jeg var ung, havde været så høje som nu, tvivler jeg ikke på, at jeg selv ville have tjent store penge. Jeg er derfor sommetider ked af, at jeg kom for tidligt til verden! Selv om man den gang ikke fik meget for sine produkter, husker jeg alligevel, at jeg en gang på to dage solgte spæk for 300 kroner – og den gang fik man dog kun 4 øre pr. pund.

En af de ting, jeg også erindrer, var, da Handelens våningshus og pakhus i 1906 blev flyttet fra Tassiussaks ydre opankringssted til pladsen inde ved den nuværende skibshavn. Hele flytningen foregik på isen og foretoges af grønlandere, der slæbte af med det hele på store slæder. Vi, der deltog som lejede, havde seler på, lavet af den slags liner, der bruges til at binde hvidhvalsgarn af, og skaglerne var af samme materialer, så det skar slemt i skuldrene. Den gang fik en sådan løsarbejder i tidsrummet fra klokken 6 morgen til 6 aften kun 1 krone i dagløn, men arbejdede vi udover disse 12 timer, fik vi 8 øre for hver overtime, og dem var vi mægtig glade for.

Samme år den 10. juni havde daværende præst Knud Balle, der var en fætter til Knud Rasmussen, berammet at ville holde konfirmation i Tassiussak. Muligvis skyldtes det sene tidspunkt, at han i marts havde haft den store sorg at miste sin kone, der trods lægehjælp ikke havde kunnet overleve en vanskelig fødsel. At konfirmationen var blevet udskudt, spillede i dette tilfælde dog ingen rolle, fordi isen det år lå usædvanlig længe, og efterhånden kom der hele 40 slæder ind med gæster fra de omliggende bopladser. Det blev derfor en stor og højtidelig gudstjeneste og en uforglemmelig konfirmation i det strålende solskinsvejr.

Lige som alt det kirkelige var overstået, fik vi anløb af fire britiske skibe. Også det var en stor begivenhed, da vi inde ved Tassiussak aldrig tidligere havde haft besøg af skotske hvalfangere. Deres sprog var mærkeligt og vanskeligt at forstå, men de af os, som forstod mest, var naturligvis præsten og min far. Hos os andre var det, som om vi fik ørerne lukkede af misforståelser. Ved den lejlighed skal jeg love for, at vi fik nok at spise af europæisk mad af den slags, som de danske ellers var ene om at spise, da den måtte bestilles længe forud til opsendelse fra Danmark. Disse fire skibe havde så meget proviant med, at de hyrede to slæder, nemlig Tobias Heilmanns og storfanger Valdemar Kristensens til at køre den lange og besværlige, men mere sikre vej over storlandkørslen, for at de kunne fragte stopfulde læs ind. Da de afsendte kom igen, blev vi foræret en stor mængde mad og grøntsager af forskellig art samt chokolade og andre søde ting. Det kan nok være, at vi unge knøse gjorde store øjne, og vi har uden tvivl alle haft tynd mave den følgende dag.

Da det lakkede mod slutningen af juni måned, kom der bud efter præsten. Anledningen var, at daværende provst Schultz-Lorentzen var ankommet til Upernavik. Jeg blev inviteret til at følge med derned, og jeg skal love for, at jeg fik de dejligste velsmagende kager. De var næsten bedre end mors, og hun var dog berømt for sit bag-

værk. Pastor Balle havde nok lagt mærke til, at jeg var en hund efter søde sager. Til gengæld kom jeg aldrig til at drikke mere end et glas vin ved særlige lejligheder, og jeg kom ikke til at ryge før omkring 1928, da en læge ordinerede mig at ryge fremfor at spise figener og svedsker. Så gjorde jeg det endda kun mod, at far indvilgede i at betale min tobak og mine cigarer.

Iøvrigt afstedkom skotternes gaver til folk i Tassiussak, og hvad man ellers tiltuskede sig hos dem, at der sandsynligvis næppe i det kommende år blev solgt 3 kilo kaffe og en tilsvarende mængde sukker i Tassiussaks butik. Alle havde nok af sådanne ting, ja, nogle havde endog så meget sirup i deres udhuse, at der gik maddiker i den, før den slap op! Hvor var dette besøg eventyrligt for os, medens det stod på, og morsomt at mindes selv nu så længe efter. Vi fik lejlighed til at købe så mange smukke og for os attråværdige ting, som vi ellers aldrig havde set eller ejet før. Min mor sagde sommetider, at jeg var en angedlatoqut og således en, man særligt gerne ville gøre tilpas. Rimeligvis var jeg derfor noget forkælet, og jeg har selv ikke glemt, at når hun siden fortalte mig, at jeg græd af misundelse, når jeg ikke kunne købe et eller andet, som andre tiltuskede sig, så passede det. Eksempelvis købte min ældre bror en flot otte-radet harmonika med de skønneste toner i. Dengang havde vi aldrig set sådan en, og vi var meget forbavsede over, at den overhovedet fandtes.

Særlig mange af skotterne holdt af at besøge en munter grønlænder, der hed Marcupaluk, og de havde oftest gaver og gode sager med til ham. En gang så vi unge tre matroser, der var tungt belæssede med kartofler, gå gennem den rådnende is på den store sø. Vi morede os over det og syntes, at Marcupaluk allerede havde fået nok. Og de tre uheldige havde fået romtoddy og blev puttet til køjs, så de fik ingen mén af hændelsen.

Det var vel nok begivenhedsrige tider. Og hvor var det den gang dejligt at komme hjem til vor bolig, når styrmand og mester var på besøg. Cigarrøg slog en i møde allerede ude i bislaget, og der hørtes muntre stemmer og lyde af glas, når de skålede med hinanden.

Da skotterne havde ligget i tre dage, slog havisen nye revner nord efter, så de igen kunne komme videre op mod deres fangstfelter i Melvillebugten. Vi så dem aldrig mere, og de sidste skotter var iøvrigt inde ved Upernavik i 1911. Skipperen, der hed Milne, var en venlig mand, selv om han skød efter sine matroser, fordi de mod hans vilje ville gå i land. Han plejede hvert år, når han anløb, at have post med til de danske i Upernavik fra deres familier i Danmark, og han havde også for skik at forære dem et par sække kartofler. Det var iøvrigt ham, som spurgte kolonibestyrelsen om, hvad han dog havde lavet af utuskestreger derhjemme, siden han tilsyneladende skulle henslæbe sine dage på et så gudsforladt sted.

Var det end en kort tid, vi tassiussakkere havde samkvem med skotterne, så min-

dedes vi dem til gengæld længe. Man var jo meget mere isoleret den gang. Lidt engelske glosser var tilsidst alt, hvad der var igen efter besøget. En af dem, vi ældre endnu husker, var ordet for brød, men det ligner jo også det tilsvarende danske ord forbavsende meget.

Som du ved, var far og mor selv på deres gamle dage meget gæstfri, og de havde altid været glade for at se gæster, der kunne bringe et friskt pust ind i deres afsondrede tilværelse. Jeg husker både, da Mylius Erichsen og Knud Rasmussen og Moltke i 1902 begejstrede startede på deres siden så omtalte slæderejse over Melvillebugten, efter at far havde hjulpet dem tilrette med foder, proviant og ledsagere og selv havde fulgt dem til Kuk. Og ligeledes da de kom igen, bekymrede for den syge Moltke, der var blevet helt ude af stand til at hjælpe sig selv. Han boede iøvrigt hos os en tid lang, til han nogenlunde kom til kræfter igen. Han var et usædvanlig venligt menneske, og han kedede sig aldrig, da han både skrev, tegnede og malede flittigt under opholdet.

Knud Rasmussen blev jo sidenhen jævnlig gæst hos os, efter at han havde oprettet sin handelsstation ved Thule. Vi så ham næsten hver vinter i de år og ofte i spidsen for en lang række polareskimoer, der kørte med ham ned at fragte de handelsvarer op, som blev deponerede i hans hus ved Tassiussak i tilfælde af, at hans små skibe ikke magtede at forcere isen i Melvillebugten. Det hus ligger jo iøvrigt fremdeles ved Tassiussak, selv om Grønlandske Handel har overtaget det og meget få ved, hvor det stammer fra.

På deres rejser i nord eller syd boede også Peter Freuchen og Lauge Koch hos os og desuden adskillige udenlandske forskere. Det var det sidste rigtige hjem, de oplevede, før de kørte ud til rejsernes besvær, og det første, som igen åbnede sin varme og hygge for dem, når de vendte tilbage. Far fik derfor mange breve i de år fra ekspeditionsfolk og også tit deres bøger med hilsener i. Nogle af dem var på fremmede sprog. Det meste af dette brændte i 1945 sammen med udstedsbestyrerboligen i Kraulshavn. Der var min ældre bror Jens den gang ansat.

Jeg misundte tit Knud Rasmussen, når han med let slæde og højt humør begav sig på vej til Thule i sikker forvisning om at komme til at skyde bjørn på vejen. Det lykkedes desværre aldrig mig selv at komme helt derop i modsætning til dig, som jo i 1943 fulgte din landsmand Mylius Erichsens rute. Men flere gange var jeg da godt på vej, når jeg om vinteren kunne afse tid til en bjørnejagt. Havde jeg haft bedre tid, skulle jeg sagtens være nået derop; men der var gode fangere ved Tassiussak den gang og mange sæler med meget spæk, der skulle salttes ned, og som der skulle rejses fadegods til. Se engang på mine hænder, så krogede blev de af årenes slidsomme greb om mukkertens skaft og flænseknivens skæfte, at fingrene ikke mere kan rettes ud. Men de var nu også gode til at tage om slædens opstandere og

piskeskæftet, hvis det skulle være. Mine hunde roste oftest sig selv, når de flintrede af sted selv for en tungtlastet slæde; det har du set selv. Men den største ros, de fik, var dog, at Knud Rasmussen, der ellers plejede at få særligt udvalgte dyr fra sine grønlandske slægtninge, Fleischerne, opsøgte mig og spurgte, om han kunne købe mit spand til sin ekspedition i 1921. Det var dem, han brugte til at køre norden om Amerika med. De holdt til det, for gode hunde var det, og han var selv en fin kusk.

Det har fornøjet Hans Nielsen at fortælle løst og fast fra, hvad der var hans liv. Det har interesseret mig at høre på ham, men alt må have en ende. Vi begynder at tale om de mere nærliggende ting og tider. Han glæder sig meget til at mødes med de to sønner, der er handelsbestyrere i Upernavik distrikt, og med datteren, der er gift med en tredje udstedsbestyrer her oppe. De og en del af børnebørnene kunne nok nå frem til fødselsdagen. Det var mere tvivlsomt, om en søn, der er udstedsbestyrer på Umanakfjorde, kunne nå frem. De er mange og dog kun den mindste part af de tre generationer, der kan føre deres herkomst tilbage til en selvhjulpen christianshavnsk bødkersvend, en hårdfør islandsk sømand og dennes dygtige grønlandske kone. Det må hun nemlig have været, for jeg har kendt hendes søn Johannes og hendes datter Dorthé. De måtte have haft en god mor.